



ПОСТАНОВЛЕНИЕ

«24» ноябрь, 2020 ел

2021-2025 елларга Питрәч муниципаль районнда Татарстан Республикасының дәүләт телләрен һәм башка телләрен саклау, өйрәнү һәм үстерү буенча муниципаль программаны раслау турында.

Россия Федерациясе Президентының 2012 елның 19 декабрендәге 1666 номерлы Указы белән расланган 2025 елга кадәрге чорда Россия Федерациясе дәүләт милли сәясәте стратегиясе нигезендә 1991 елның 25 октябрендәге 1807-1 номерлы Россия Федерациясе Законы нигезендә, “Татарстан Республикасы дәүләт телләре һәм Татарстан Республикасында башка телләр турында” 1992 елның 8 июлендәге 1560-ХII номерлы Татарстан Республикасы Законы белән Татарстан Республикасы дәүләт телләренең һәм Татарстан Республикасында башка телләренең функциональ-леген саклау, өйрәнү, үстерү һәм арттыру, шулай ук республикадан читтә татар телен саклау, өйрәнү һәм үстерү өчен шартлар тудыру максатларында Питрәч муниципаль районы башкарма комитеты карар бирә:

1. «2021-2025 елларга Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында башка телләрен саклау, өйрәнү һәм үстерү» муниципаль программасын расларга.

2. Питрәч муниципаль районы башкарма комитетының мәдәният бүлегенә, мәгариф учреждениеләре белән берлектә Программаның үтәлешен тәмин итәргә.

3. Бюджетны формалаштырганда Питрәч муниципаль районының финанс-бюджет палатасында ел саен чаралар программасын гамәлгә ашыруга акчалар бүлүнә күздә тоту.

4. Әлеге карарның үтәлешен тикшереп торуну Питрәч муниципаль районы башкарма комитеты җитәкчесе урынбасары А.С. Шәйхетдиновка йөкләргә.

Муниципаль район
башкарма комитеты җитәкчесе
вазыйфаларын башкаручы

А.В. Хәбибуллин

2021-2025 елларга Питрәч муниципаль районында Татарстан Республикасының дәүләт телләрен һәм башка телләргә саклау, өйрәнү һәм үстерү программасы.

Программа исеме	2021-2025 елларга Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында башка телләргә саклау, өйрәнү һәм үстерү
Программаны эшләү өчен нигез	Россия Федерациясе Конституциясе, Татарстан Республикасы Конституциясе, «Россия Федерациясе халыклары телләре турында» 25.10.1991 ел, № 1807-1 Россия Федерациясе Законы, «Татарстан Республикасының дәүләт телләре һәм Татарстан Республикасында башка телләр турында» 1992 елның 8 июлендәге 1560-ХII номерлы Татарстан Республикасы Законы, 2025 елга кадәр чорга Россия Федерациясе дәүләт милли сәясәте Стратегиясе, Россия Федерациясе Президентының 2012 елның 19 декабрдәге 1666 номерлы Указы белән расланган Россия Федерациясе дәүләт милли сәясәте Стратегиясе, Татарстан Республикасы Президентының "Татарстан Республикасында дәүләт милли сәясәте концепциясен раслау турында" 2008 елның 3 июлендәге ПУ-312 номерлы Указы, «2014 - 2022 елларга Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында башка телләргә саклау, өйрәнү һәм үстерү "дәүләт программасын раслау турында" 2013 елның 25 октябрдәге 794 номерлы карары" 2023-2030 елларга Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында башка телләргә саклау, өйрәнү һәм үстерү буенча Татарстан Республикасы дәүләт программасы
Уйлап табучы	Питрәч муниципаль районы башкарма комитетының мәгариф бүлегенә
Программаның максаты	Питрәч районында яшәүче халыкларның татар, рус һәм башка телләрен саклау, өйрәнү һәм үстерү өчен шартлар тудыру
Программаның бурычлары	1. Татарстан Республикасының дәүләт телләре буларак татар һәм рус телләрен тигез яшәшенә ярдәм.

	<p>2. Татар һәм рус телләрен укытуның һәм татар һәм рус телләрендә укытуның бербөтен системасын үстерү.</p> <p>3. Татар һәм рус телләрен саклау һәм үстерү процессларын фәнни-методик яктан тәэмин итү.</p> <p>4. «Татарстан Республикасының дәүләт телләре һәм Татарстан Республикасында башка телләр турында» Татарстан Республикасы Дәүләт программасын 2014-2022 һәм 2023-2030 елларга Татарстан Республикасында дәүләт телләрен һәм башка телләргә саклау, өйрәнү һәм үстерү буенча гамәлгә ашыру</p>
Программаны гамәлгә ашыру сроклары	2021-2025 еллар
Программаны үтәүчеләр	Питрәч муниципаль районы башкарма комитетының мәдәният бүлеге, мәгариф бүлеге, мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе, гомуми, һөнәри белем бирү, Питрәч муниципаль районы территориясендә урнашкан учреждениеләр һәм оешмалар
Программаның көтелә торган нәтижеләре	<p>1. Татарстан Республикасының ике дәүләт телендә муниципаль норматив хокукый актларны бастырып чыгару;</p> <p>2. Россия Федерациясенең дәүләт телендә белем алу, шулай ук муниципаль мәгариф оешмалары мөмкинлекләре чикләрендә Россия Федерациясе халыклары телләре арасынан белем бирү һәм тәрбия бирү телен сайлау;</p> <p>3. Муниципаль оешмалар биналарында ике дәүләт телендә рәсмиләштерелгән тышкы һәм эчке визуаль мәгълүмат чараларын урнаштыруны тәэмин итү;</p> <p>4. Татарстан Республикасының ике дәүләт телендә муниципаль оешмалар биналарында урам күрсәткечләрен, фасад такталарын бизәүне тәэмин итү;</p> <p>5. Этнотел толерантлыгын формалаштыру.</p>
Программаның үтәлешен тикшереп торы	Әлеге Программаның үтәлешен тикшереп торы Питрәч муниципаль районы Башкарма комитеты тарафыннан гамәлгә ашырыла
Финанслау чыганакалары	Муниципаль бюджет

2. Программаны хэл итүгә юнәлдерелгән проблеманың эчтәлеге

Әлеге Программа "2023 - 2030 елларга Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында башка телләргә саклау, өйрәнү һәм үстерү" дәүләт программасы нигезендә эшләнгән һәм Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 25.10.2013 ел, № 794 карары белән расланган 2014 - 2022 елларга Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында башка телләргә саклау, өйрәнү һәм үстерү буенча Татарстан Республикасы дәүләт программасын гамәлгә ашыру кысаларында үткәрелгән эшнә дәвам итүгә юнәлдерелгән. Программа Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында башка телләргә саклау, өйрәнү һәм үстерү өчен оптималь шартлар булдыруга юнәлтелгән. "Мәгарифне үстерү" Россия Федерациясә дәүләт программасы чаралары белән беррәттән әлеге Программа Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында башка телләргә саклау, өйрәнү һәм үстерү өчен оптималь шартлар тудыруга юнәлдерелгән.

Телләргә үстерүгә мәгълүмати киңлек зур йогынты ясыи. Соңгы вакытта телләргә лексик күләме кимү, Орфографик, пунктуацион һәм стилистик хаталарның артуы, шул исәптән массакүләм мәгълүмат чараларында да. Яшьләргә теле акланмаган чит ил заимствованияләре, жаргонизмнары, вульгаризмнары һәм компьютер лексикасы чыгымнарына бай. Ижтимагый оешмаларның актив катнашында дәүләт, ведомство һәм муниципаль хакимиятнең барлык дәрәжәләрендә телләргә саклау механизмын эшләү кирәк.

Милли мәгариф һәм тәрбия, тормышның барлык өлкәләрендә татар телен куллануны киңәйтү туган телне (татар) саклап калуда мөһим фактор булып тора. Әлеге Программа алдагы программаларны тормышка ашыру тәҗрибәсен анализлау, проблеманың барлык өлкәләрен һәм аспектларын колачлауны, кабул ителә торган чараларның нәтиҗәлелегә һәм программаның телләргә тормышка сәләтлелегенә бәйле барлык төп факторларга йогынтысы нәтиҗәлелеген тәмин итүгә юнәлдерелгән яңа төп принципларны куллану нигезендә эшләнгән.

Питрәч муниципаль районында тел өлкәсендә шәхеснең конституцион хокукларын тормышка ашыру өчен шартлар саклана, укучыларны туган телдә укыту һәм тәрбияләү өчен кирәкле шартлар тудырылган. Ике дәүләт теленең конституциячел статусына ихтирамлы мөнәсәбәт тәрбияләнә.

Районда 16 мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе эшли. 2020-21 уку елында аларда 2155 бала тәрбияләнә. 4 мәктәпкәчә белем бирү учреждениесендә белем бирү процессы тулысынча татар телендә оештырылган. Аларда 200 бала тәрбияләнә.

16 мәктәпкәчә белем бирү учреждениесендә татар милләтеннән 1058 бала тәрбияләнә, бу мәктәпкәчә яшьтәге балаларның гомуми санының 49% ын тәшкил итә.

Районның 8 балалар бакчасында татар телендә тәрбия һәм белем бирүче 17 төркем эшли, шуларның 455е-балалар.

Районның 17 мәктәбендә 4066 укучы белем ала. Милли состав буенча 14 тән артык милләт баласы белем ала. Иң күп санлылары: татарлар-2103 (52%), руслар - 1847 (45%), башка милләتلәр -116(3%).

Районда татар телендә белем бирүче 7 мәктәп эшли, аларда 2020-2021 уку елында 401 укучы белем ала, бу укучыларның гомуми санының 9,9% ын тәшкил итә.

Питрәчнең 1 нче, «Питрәч 2 нче урта мәктәбе», «Ленино-Кокушкино урта гомуми белем бирү мәктәбе», «күппрофильле лицей» МБББУСЕНДӘ татар телендә тәрбия белән сыйныфлар ачылды, аларда 364 укучы белем ала.

Барлык белем бирү учреждениеләре (мәктәпләр һәм балалар бакчалары) туган (татар), туган (рус) телләрен укыту өчен педагогик кадрлар, татар телендә укыту өчен укытучылар һәм тәрбиячеләр белән тәэмин ителгән.

Уку дисциплиналарын укытуны камилләштерү һәм иң сәләтле, сәләтле балаларны ачыклау максатыннан, район мәктәпләрендә ел саен татар теле һәм әдәбияты буенча олимпиадалар уза. Соңгы 3 елда район укучылары татар теле

һәм әдәбияты буенча республика олимпиадаларында 13 призлы урын яуладылар.

Район мәктәпләрендә 32 Туган тел (татар) теле кабинеты эшли, 38 Туган тел (рус) теле, бай ижади лабораторияләр бар. Кабинетларда интерактив жиһаз урнаштырылган. Милли белем һәм тәрбия бирүне үстерү мәсьәләләре муниципаль район Советы, мәгариф бүлеге советы утырышларында, мәгариф учреждениеләре житәкчеләре киңәшмәләрендә даими рәвештә карала.

3. Әлеге программаның максаты һәм бурычлары

Программа Татарстан Республикасы дәүләт телләре һәм Татарстан Республикасында башка телләр өлкәсендә дәүләт сәясәтенең төп принципларына туры китереп эшләнгән, ул Телләренә үстерү һәм гармониялә үзара бәйләнештә тору, республикада яшәүче халыкларның милли-тел мәнфәгатьләренә тотрыклы балансын үтәүне күз алдында тотта.

Программаның максаты-Питрәч муниципаль районында яшәүче халыкларның татар, рус һәм башка телләрен, шулай ук республикадан читтә татар телен саклау, өйрәнү һәм үстерү өчен шартлар тудыру.

Куелган максатка ирешү түбәндәге бурычларны-дачаларны гамәлгә ашыруны күздә тотта:

- Татарстан Республикасы дәүләт телләре буларак татар һәм рус телләренә паритет эшчәнлегенә ярдәм итү;

- татар һәм рус телләрен өйрәнү һәм татар һәм рус телләрендә укытуның бөтен системасын үстерү;;

-татар һәм рус телләрен саклау һәм үстерү процессларына фәнни-методик ярдәм күрсәтү;

- районда яшәүче халыкларның телләрен саклау һәм үстерүдә ярдәм итү;

- тел традицияләренә сакчыл караш формалаштыру, милли – мәдәни кыйммәт буларак телгә аңлы мөнәсәбәт тәрбияләү.

4. Программаны тормышка ашыру вакыты һәм этаплары

№ п/п	Этапның исеме	Тормышка ашыру чоры
1	Программаны тормышка Ашыру	2021-2025 еллар

5. 2021-2025 елларга Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Питрәч муниципаль районында башка телләрен саклау, өйрәнү һәм үстерү программасын тормышка ашыру буенча чаралар планы

№	Чаралар	Үтәләш вакыты	Жаваплы кешеләр	финанслау (мең сум)
Татарстан Республикасы дәүләт телләре буларак татар һәм рус телләрен паритет эшчәнлегенә ярдәм итү				
1	Татарстан Республикасының ике дәүләт телендә мәдәни чаралар, гомуммәктәп чараларын оештыру һәм алып бару	Ел әйләнәсен дә	Мәдәният бүлеге Мәгариф бүлеге МР башкарма комитеты	агымдагы финаннанслау
2	Татарстан Республикасының ике дәүләт телендә урам күрсәткечләрен рәсмиләштерү	Ел әйләнәсен дә	МР башкарма комитеты	агымдагы финаннанслау
3	Татарстан Республикасының ике дәүләт телендә тышкы һәм эчке визуаль мәгълүмат чараларын рәсмиләштерү	Ел әйләнәсен дә	Башкарма комитеты Район территориясендә урнашкан оешмалар һәм учреждениеләр	агымдагы финаннанслау
4	Россия Федерациясе дәүләт телендә белем алу, шулай ук муниципаль белем бирү оешмалары мөмкинлекләре чикләрендә Россия Федерациясе халыклары арасынан белем алу телен сайлап алу	Ел әйләнәсен дә	Башкарма комитетның мәгариф бүлеге	агымдагы финаннанслау
5	Россия Федерациясе дәүләт телендә мәктәпкәчә яшьтәге балаларны тәрбияләү һәм укыту, шулай ук муниципаль мәктәпкәчә белем бирү оешмалары мөмкинлекләре чикләрендә Россия Федерациясе халыклары арасынан тәрбия һәм укыту телен сайлау	Ел әйләнәсен дә	Башкарма комитетның мәгариф бүлеге	агымдагы финаннанслау

Развитие целостной системы изучения татарского и русского языков и обучения на татарском и русском языках				
1	Рус телендә белем бирүче мәктәпләрдә татар телендә тәрбияләнүчеләр санын арттыру	Ел әйләнәсен дә	Башкарма комитетның мәгариф бүлеге	
2	Татар телендә белем бирүче төркемнәр белән балалар бакчалары санын арттыру.	Ел әйләнәсен дә	Башкарма комитетның мәгариф бүлеге	
3	Мәктәп һәм мәктәпкәчә яшьтәге балаларны туган телдә укыту һәм тәрбияләү буенча Интернет ресурслар эшләү буенча конкурс оештыру һәм үткөрү	Ел әйләнәсен дә	Башкарма комитетның мәгариф бүлеге	агымдагы финаннанслау
4	Республика фәнни-гамәли конференцияләрен, педагогик укуларның муниципаль турларын оештыру һәм үткөрү	Ел әйләнәсен дә	Башкарма комитетның мәгариф бүлеге	
5	Татар, рус телләре буенча олимпиадаларны оештыру һәм үткөрү (мәктәп һәм муниципаль турлар), татар теле һәм әдәбияты, рус теле һәм әдәбияты буенча республика турында һәм халыкара олимпиадада катнашуны тәмин итү	Ел саен	Башкарма комитетның мәгариф бүлеге	агымдагы финаннанслау
6	Мин татарча сөйләшәм " акциясен оештыру»	Ел саен	Башкарма комитетның мәгариф бүлеге МУ житәкчеләре	
7	Иң яхшы билингваль балалар бакчасы " республика конкурсында катнашу»	Ел саен	Башкарма комитетның мәгариф бүлеге МУ житәкчеләре	
8	Рус теле көнен оештыру һәм үткөрү	Ел саен	Башкарма комитетның мәгариф бүлеге МУ житәкчеләре	агымдагы финаннанслау
9	Туган тел көнен оештыру һәм үткөрү	Ел саен	Башкарма комитетның мәгариф бүлеге МУ житәкчеләре	
10	Сүзлекче көнен оештыру һәм үткөрү	Ел саен	Башкарма комитетның мәгариф бүлеге МУ житәкчеләре	
11	Туган тел укытучылары өчен «Туган	Ел саен	Башкарма	

	тел» мастер-класс Бөтенроссия конкурсының муниципаль турынын оештыру һәм үткәрү		комитетның мәгариф бүлеге МУ житәкчеләре	
12	«Туган тел»мастер-классының бөтенроссия конкурсында педагогларның катнашуын әзерләү һәм тәмин итү.	Ел саен	Башкарма комитетның мәгариф бүлеге МУ житәкчеләре	
13	Өстәмә белем бирү учреждениеләрендә татар телендә укуту һәм тәрбия белән шөгыйльләнуچه түгәрәкләр, клублар оештырырга.	Ел әйләнәсен дә	Башкарма комитетның мәгариф бүлеге, балалар ижат йорты	
14	Район гомуми белем бирү учреждениеләре укучылары өчен иң яхшы шигырь укучылар, иншалар, рәсемнәр конкурслары үткәрү	Ел әйләнәсен дә	Башкарма комитетның мәгариф бүлеге, балалар ижат йорты	
15	Район мәктәпләрененң рус теле һәм татар теле кабинетларының укуту-матди базасын ныгытуда заманча жиһазлар, иллюстратив материаллар һәм яңа буын күрсәтмә әсбаплары белән ярдәм итү	Ел әйләнәсен дә	Башкарма комитетның мәгариф бүлеге МУ житәкчеләре	
16	Татар телендә белем бирүче мәктәпләрдә һәм мәктәпкәчә учреждениеләрдә Белем бирү процессы мониторингын гамәлгә ашыру	Ел әйләнәсен дә	Башкарма комитетның мәгариф бүлеге МУ житәкчеләре	
17	Рус теле һәм әдәбияты, туган тел (рус) теле һәм әдәбияты, туган тел (татар) теле һәм әдәбияты буенча белем бирү сыйфаты мониторингын гамәлгә ашыру	Ел әйләнәсен дә	Башкарма комитетның мәгариф бүлеге МУ житәкчеләре	
18	Мәктәпләрдә һәм мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләрендә татар һәм рус теле һәм әдәбияты айлыгын оештыру һәм уздыру	Ел әйләнәсен дә	Башкарма комитетның мәгариф бүлеге МУ житәкчеләре	
19	Милли һәм туган якны өйрәнү китаплары фондларын туплау	Ел әйләнәсен дә	Башкарма комитетның мәгариф бүлеге МУ житәкчеләре	
20	Программа һәм чаралар планын үтәү буенча анализ үткәрү	Ел саен	Башкарма комитетның мәгариф бүлеге МУ житәкчеләре	
Татар һәм рус телләрен саклау һәм үстерү процессларына фәнни-методик ярдәм күрсәтү				
1.	Милли гомуми белем бирү учрежде-	Ел	Башкарма	

	ниеләре укытучыларын, рус һәм туган тел укытучыларын әзерләү, яңадан әзерләү һәм аларның квалификациясен күтәрү	әйләнәсен дә	комитетның мәгариф бүлеге МУ житәкчеләре	
2	Рус һәм туган тел укытучылары өчен муниципаль укыту семинарлары оештыру һәм үткәрү.	Ел әйләнәсен дә	Башкарма комитетның мәгариф бүлеге МУ житәкчеләре	
3	Аларның республика киңәшмәләрендә, семинарларында катнашуын тәмин итү.	Ел әйләнәсен дә	Башкарма комитетның мәгариф бүлеге Балалр бакчасы житәкчеләре	
4	Балаларны татар теленә өйрәтү буенча тәрбиячеләр өчен муниципаль укыту семинарлары оештыру һәм уздыру, республика киңәшмәләрендә, семинарларында аларның катнашуын тәмин итү	Ел саен	Башкарма комитетның мәгариф бүлеге	
5	Район белем бирү учреждениеләре укытучылары һәм тәрбиячеләренә туган телләр буенча иң яхшы дәрәҗә эшкәртмәләре, чаралары жыйнакларын нәшер итү	Ел саен	Башкарма комитетның мәгариф бүлеге	
6	Иң яхшы ижади эшләр (тикшеренү проектлары, иншалар, шигырьләр һ. б.) жыйнагын бастыру.		Башкарма комитетның мәгариф бүлеге МУ житәкчеләре	
7	Ел укытучысы " район бәйгесендә Туган тел укытучыларының катнашуын тәмин итү»		Башкарма комитетның мәгариф бүлеге	
Питрәч муниципаль районында яшәүче башка халыкларның телләрен саклау һәм үстерү				
1.	Районда яшәүче башка халыкларның телләрен өйрәнү буенча белем бирү учреждениеләрендә кирәк булган саен түгәрәкләр оештыруга булышлык күрсәтү	Ел әйләнәсен дә	Башкарма комитетның мәгариф бүлеге МУ житәкчеләре	
2.	Мәктәп китапханәләрен сәнгать әдәбияты, китаплар һәм башка халык вәкилләре телләрендәге материаллар белән тулыландыру	Ел әйләнәсен дә	Башкарма комитетның мәгариф бүлеге МУ житәкчеләре	
3.	Туган тел укытучыларын оештыру һәм үткәрү, милли бәйрәмнәр үткәрүдә ярдәм итү, халыкның күренекле	Ел әйләнәсен дә	Башкарма комитетның мәгариф бүлеге	

	эшлеклеләре белән очрашулар оештыру		МУ житәкчеләре	
4.	Укытучыларның һәм укучыларның төбәкара форумнарда, конференцияләрдә, олимпиадаларда катнашуын оештыруда ярдәм итү	Ел әйләнәсен дә	Башкарма комитетның мәгариф бүлегенә	